

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83989,Cegielski-Hipolit-Gaspar-Jozef.html>
2022-10-02, 09:30

Cegielski Hipolit Gaspar Józef

CEGIELSKI Hipolit Gaspar Józef (6 I 1813, Ławki k. Gniezna - 30 XI 1868, Poznań), przemysłowiec, działacz społeczno-gospodarczy. Syn Michała, dzierżawcy majątku, i Józefy z Palkowskich.

Od 1827 kształcił się w Trzemesznie i od 1830 w Gimnazjum św. Marii Magdaleny w Poznaniu, w którym w 1835 zdał maturę. Następnie podjął studia w zakresie filologii klasycznej, historii literatury polskiej i językoznawstwa na uniwersytecie w Berlinie, zakończone uzyskaniem doktoratu na podstawie rozprawy *De negatione* (23 XII 1839). W 1840 zdał egzamin nauczycielski i uczył języków klasycznych oraz polskiego w gimnazjum poznańskim, którego był absolwentem. Publikował też prace z zakresu lingwistyki i pedagogiki, głównie na łamach miejscowego „Orędownika Naukowego”. Odmówiwszy współpracy z policją pruską w politycznym inwigilowaniu uczniów, został w III 1846 usunięty ze stanowiska.

Po odbyciu w Berlinie praktyki w handlu artykułami żelaznymi, od października tego roku prowadził mały sklep tego rodzaju w Bazarze Poznańskim, w którym w ciągu paru lat rozszerzył asortyment o narzędzia rolnicze sprowadzane z Resku na Pomorzu Zachodnim, a potem także z innych fabryk niemieckich i francuskich. Przy sklepie urządził mały warsztat naprawczy, w którym po 1850 zaczął wytwarzać prostsze narzędzia. W 1855 nabył duży warsztat i rozpoczął na własną rękę produkcję maszyn i narzędzi rolniczych. Dzięki modernizacji parku maszynowego, zainstalowaniu w 1859 silnika parowego oraz wybudowaniu własnej odlewni, fabryka C. zaczęła odgrywać coraz większą rolę nie tylko w Wielkopolsce, lecz także na rynkach Imperium Rosyjskiego. Wyposażenie fabryki i technika produkcji odpowiadały poziomowi zakładów zachodnioeuropejskich podobnie jak asortyment wyrobów, wzorowanych na najnowszych

osiągnięciach światowych. Wytwory C. odznaczały się dokładnym wykończeniem i wytrzymałością na urazy mechaniczne, toteż był na nie wielki popyt. Już w 1858 wytwarzano w jego fabryce 13 typów siewników; później nieco mniej. Po 1860 C. produkował także żniwiarki i kosiarki, wkrótce jednak tego zaniechał ze względu na konkurencję maszyn brytyjskich i amerykańskich. Wytwarzał – zgodnie z ówczesnym zapotrzebowaniem – głównie siewkarnie, młocarnie i kieraty (1855–61 wyprodukował ponad 500 młocarń). Już w 1860 skonstruowano w zakładzie C. małą lokomobilę rolniczą, co uznano współcześnie za „koronę i tryumf wszelkich wyrobów tej fabryki”. C. wyposażał również w maszyny i urządzenia rozmaite obiekty przemysłu rolno-spożywczego i drzewnego, głównie młyny zbożowe, cukrownie, gorzelnie, browary, olejarnie, tartaki i wytwórnie mebli. Większość produkcji zbywano w Królestwie Polskim i w Rosji. O jej asortymencie informowały ilustrowane katalogi, od 1863 przypominające wręcz podręczniki maszynoznawstwa i narzędzioznawstwa rolniczego (np. spod pióra C. wyszła *Praktyczna mechanika rolnicza dla potrzeb ziemian polskich*, Warszawa 1863). W publikacjach tych C. wprowadził wiele nowych terminów, wzbogacając polskie słownictwo techniczne. Rozwój fabryki do rozmiarów największego w zaborze pruskim przedsiębiorstwa przemysłowego oraz sukcesy handlowe przypisać należy przede wszystkim talentom organizacyjnym, ekonomicznym i technicznym jej twórcy. W ciągu kilku lat zdobył on drogą samokształcenia potrzebne wiadomości, potrafił zgromadzić zespół zdolnych mechaników i konstruktorów polskich. Dzięki temu w każdej prawie maszynie i narzędziu kierowanym do produkcji na podstawie obcych wzorców wprowadzano liczne ulepszenia i adaptowano je do warunków polskich oraz potrzeb różnych obszarów rolnych. Znane są ulepszone i przekonstruowane przez C. młocarnie, siewkarnie, wialnie, kieraty, młynki do zboża, grabie mechaniczne, lokomobile i silniki parowe, narzędzia rolnicze, urządzenia przemysłowe, transmisyjne, podnośniki – wykonane częściowo lub całkowicie według pomysłu C. i jego techników. Fabryka C. stanowiła ponadto bastion polskości oraz ekonomiczną podporę żywołu polskiego w zaborze pruskim. Interesujące, że kierownictwo techniczne tego zakładu sprawował

niemiecki inż. A. Leinweber.

C. brał żywy udział w życiu społeczno-kulturalnym Poznania. Był zwolennikiem pracy organicznej, głoszonej m.in. przez K. Marcinkowskiego (opublikował jego pochwalną biografię: *Życie i zasługi Doktora Marcinkowskiego*, Poznań 1866). W 1848–50 C. wydawał pierwszy w Poznaniu dziennik „Gazetę Polską”, a od 1859 „Dziennik Poznański”. W 1849 był posłem do sejmu pruskiego. Należał do założycieli Poznańskiego TPN (1857), od 1865 piastował stanowisko prezesa Centralnego Tow. Gospodarczego.

PSB (Z. Grot); SBTP (W. Dembecka); SPPT (J. Bartyś).

Z. Grot: *Sto lat Zakładów H. Cegielskiego 1846–1946*, Poznań 1946; W. Radkiewicz: *Dzieje Zakładów H. Cegielski 1846–1960*, Poznań 1962; *Wybitni Wielkopolanie XIX wieku*, Poznań 1959, wnowienie 1966 (Z. Grot).

Bolesław Orłowski

[Poprzedni](#)
[Następny](#)